

VÝZNAM TEMATICKÉHO MAPOVÁNÍ PRO NÁRODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ

M. V. Drápela

Katedra geografie přírodovědecké fakulty University J. E. Purkyně,
Brno, Kotlářská 2, ČSSR

Došlo: listopad 1976

Содержание

ЗНАЧЕНИЕ ТЕМАТИЧЕСКОГО КАРТИРОВАНИЯ ДЛЯ НАРОДНОГО ХОЗЯЙСТВА И ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ

Повышающееся влияние экономической деятельности человеческого общества вызывает давление тоже на тематическое картирование и на картографическое творчество. Принципы и методы тематического картирования пока нет достаточно разработаны. В современности еще нет достаточно оценены возможности картографии, а именно тематической, как средства более рационального и объективного посредничества информации о объектах, явлениях и их взаимных отношениях на Земле и в Космосе.

Summary

Significance of Thematic Mapping for National Economy and Environment

The increasing influence of the economic activities of human society affects even thematic mapping and accordingly the cartographical processing of information. The principles and methods of thematic mapping have not been developed sufficiently so far. In spite of this fact, the possibilities of cartography mainly the thematic one in its application as a mean for rational and more objective communication of information of phenomena and interrelations on Earth and in the space outside the Earth have not yet been duly appraised.

Rostoucí vliv hospodářské činnosti lidské společnosti vyvolává tlak i na tematické mapování a na ně navazující kartografickou tvorbu. Kartografická produkce se aktivně a významnou měrou podílí na výstavbě a budování naší socialistické vlasti. Mapy, kartogramy, kartodiagramy ad. jsou neodmyslitelnou součástí plánovací, řídicí a prováděcí činnosti lidské společnosti. Bez map by byla ochromena či ztížena hospodářská, politická i kulturní činnost, mapa je nepostradatelná při vědecké a výzkumné práci mnoha oborů, při obraně státu, ve školství atd. Vědeckotechnická revoluce dále podmiňuje stále hlubší a úplnější přetváření životního prostředí.

Cílem socialistické společnosti musí být vytvoření optimálního životního prostředí, které by umožňovalo racionální využívání přírodních zdrojů, hospodářskou činnost i zdravý vývoj společnosti, každého jedince včetně uspokojování jeho estetických, kulturních a rekreačních potřeb.

Proto velmi záleží též na dobré spolupráci, vzájemných vztazích a úzké vazbě

mezi rezortem geodézie a kartografie a ostatními rezorty, ústavy a organizacemi našeho plánovaného hospodářství.

Principy a metody matematického mapování nejsou dosud dostatečně zpracovány. V současné době se v socialistických zemích řeší na tomto poli tři základní okruhy otázek, jak vyplývá např. z jednání na IV. vědeckotechnické kartografické konferenci, konané ve dnech 2.—4. 2. 1971 v Moskvě:

1. mapování přírodních podmínek a zdrojů a jejich vyhodnocení pro praxi;
2. sociálně-ekonomické mapování pro bilanci pracovních sil a materiálně technických zdrojů;

3. problémy vyhodnocování přírodních a sociálně-ekonomických podmínek při tvorbě souborů map a atlasů a všeobecné otázky taxačního mapování.

Taxační mapy jsou jedny z nejdůležitějších aplikovaných tematických map. Podle účelu, předmětu a metody hodnocení rozeznáváme nejrozličnější druhy taxačních map od nejjednodušších, úzce specializovaných analytických map (hodnotících některý prvek prostředí) až po komplexní mapy, sledující několik cílů.

V poslední době vznikla velká řada analytických map. Jako příklad uvádím ukázky tzv. „map sozologicznych“, které nám předvedli posluchači z Wrocławu — účastníci fakultního kola SVK (Brno, 21. 4. 1976); tyto mapy byly vypracovány pro metodologický atlas pro řešení životního prostředí. U nás přistoupili pracovníci Geografického ústavu ČSAV v Brně již ke zpracování syntetické (komplexní) mapy „Kvality životního prostředí ČSR“ v měř. 1 : 500 000, vydanou v příloze periodika „Studia Geographica 39“.

Produkce tematických map v celosvětovém měřítku dosahuje ročně obrovského nákladu. Jen v Maďarsku v roce 1972 v nakladatelství „Terra“ to bylo 956 000 výtisků (podle údajů S. Radó 1974), z tohoto počtu 21 % map s politickým obsahem, 16 % tvořilo komplex politicko-hospodářských map, zbývajících 63 % map s ostatní tematikou.

Výše nákladu se rok od roku zvyšuje. Zvyšují se nároky na odborné znalosti sestavitelů map i kvalitu map. Mapa se stává nepostradatelnou součástí života lidské společnosti. Z toho vyplývá i nutnost zaujímání správných postojů z pozice marxismu-leninismu při tvorbě map.

Jak důležité je sledování ideologických aspektů na různých typech map, uvedu na příkladu používání geografického názvosloví.

V roce 1967 se v Ženevě (Genève) konala I. konference OSN o standardizaci geografického názvosloví. Tehdy byla přijata zásada respektující geografické názvy v každé zemi podle tam platných zvyklostí a pravidel — „cuius regio, eius nomen“. Podle této zásady vydala Kartografie, n. p. Praha, kartografické učební pomůcky, které byly vystaveny na evropském veletrhu učebních pomůcek „11. DIDACTA“ v Hannoveru v r. 1972. Naše výstava, resp. použité názvosloví vyvolalo u návštěvníků diskusi a dvojí reakci. První část návštěvníků nesouhlasila s přijatou koncepcí při tvorbě názvů. Nezabývala se ještě „německého“ pohledu na svět, v němž platilo zásadně pravidlo důsledného používání německých názvů bez ohledu na skutečnost, kde se geografický objekt nachází. Soudili, že se lidé ve světě jinak nemohou dorozumět. (Totéž platí i u užívání českých exonym, maďarských, anglických a dalších.) — Ti druhí pochopili, že každý národ má nezadatelné právo k tomu, aby své geografické objekty pojmenoval ve svém jazyce a aby užívání těchto názvů vyžadoval i od ostatních národů. Pochopili, že tento způsob vzájemného respektování může vést k vzájemnému porozumění a nakonec k mírovému soužití.

Dnes víme, jak se v minulosti německého označování geografických objektů (něm. exonym) v pojetí neblaze proslulé geopolitiky zneužívalo k dokladování územních nároků. Víme, jak nadměrné používání exonym vede k pěstování šovinismu nejrůznějších odstínů.

Význam tohoto „malého“ příkladu nám vynikne ještě víc, uvědomíme-li si, že řešení ŽP a pro ně prováděná tematická mapování si vynucují stále více integraci v rámci RVHP i daleko mimo tento rámec. Hledání nových postupů při tematickém mapování má svůj odraz v rozvoji národního hospodářství nejen v použití nových mapových děl. Zkušenost kartografů s mikrofilmovou technikou a reprografií mají význam a uplatnění v celém národním hospodářství, především v technickém informačním systému a v jeho návaznosti na řízení výroby.

Dříve se od kartografa požadovala především technická kvalifikace, dokonalé zvládnutí matematické kartografie, řízení redakčních, sestavitelských a reprodukčních prací. Odborná obsahová část na mapách byla a někdy dosud je chápána jen jako doplňkový obsah. V dnešní době se však stále větší požadavky kladou na širší a hlubší geografické vzdělání kartografů. V SSSR se proto kromě inženýrské kartografie rozvíjí na univerzitách po 2. světové válce též geografická kartografie. V poslední době dochází k prohloubení tohoto odborného směru v rámci odborného studia oboru fyzické geografie a kartografie i na našich univerzitách. V souvislosti s tím dochází i k přesnějšímu vyjádření profilu absolventa tak, aby odpovídal požadavkům rozvinuté socialistické společnosti.

Absolvent si osvojí vědecký světový názor, základy marxisticko-leninské filozofie a politické ekonomie i vědecké metody práce, aby správně zachycoval materialistickou podstatu geografických a společenských jevů a procesů.

Jako odborník získá široký teoretický a praktický základ ze všech oborů geografických věd i z pomocných předmětů jako je matematika, statistika, geologie apod. a seznámí se s nejnovějšími poznatky z oboru kartografie. Je schopen kartograficky zpracovávat geografické jevy z oblasti přírodní i společenské jak na mapách analytických, tak komplexních a syntetických.

Úspěšnou práci mu umožní hluboké znalosti z teoretické a praktické části kartografie, především redigování a tvorby kartografických děl, teorie a kartografického způsobu přenosu informace, generalizace aj. Získá vědomosti z programování, automatizace, interpretace leteckých snímků, teorie řízení, tvorby a ochrany životního prostředí.

Nejčastější zaměření dané závěrem studia a diplomní prací bude na obor redakce a sestavování všeobecně zeměpisných map, atlasů, školních nástěnných i příručních map a různých map pro veřejnost, např. map turistických. Speciálně se může studium orientovat směrem tematické kartografie na tvorbu map přírodního prostředí nebo map sociálně-ekonomických. Ve zvláštních případech podle předem zjištěné potřeby se bude absolvent zaměřovat na fotointerpretaci, historickou kartografií apod.

Absolventi se mohou uplatnit jako vědečtí pracovníci, autoři, odborní redaktori a sestavitelé map, atlasů apod. především v resortu geodézie a kartografie, v n. p. Kartografie, ve státních ústavech územního plánování, na odborech plánovacích a výstavby ONV a KNV, v různých ústavech ČSAV a SAV (např. v Geografickém, Historickém aj.), na vysokých školách různých typů, v nakladatelstvích a redakcích, v projektových ústavech, Vojenském zeměpisném ústavu atd., tedy všude tam, kde je potřebné kartografické vyjádření studované a popisované problematiky.

Z Á V Ě R

V současné době nejsou ještě plně doceněny možnosti kartografie, zvl. tematické, ve společenském využití, a to jako prostředku pro racionální a objektivnější zprostředkování informací o objektech, jevech a vztazích mezi nimi na Zemi i v mimozemském prostoru.

Cílem odborného směru geografické kartografie je pak výchova pracovníků, kteří by získávali informace, např. výsledky vědeckých výzkumů a prací různých specialistů, správně a pohotově je transformovali v kartografické informace a tyto předávali uživateli.

L I T E R A T U R A

- Čáslavka I. (1972): 11. DIDACTA — 11. evropský veletrh učebních pomůcek. Kartografický přehled 1972: 3/4: 1—4.
- Demek J., Voráček V. (edit., 1974): Životní prostředí České socialistické republiky. Studia Geographica 39, 62 s., GgÚ ČSAV Brno.
- Radó S. (1974): Die Karte als Mittel der politischen Bildung. Petermanns Geographische Mitteilungen 1974/118 : 1 : 75—77.